

og vil bety at kompanier ikke kan sammensveises før på et relativt sent tidspunkt.

En differensiering som eksempelvis i Sverige, med noe kortere utdannelse for enkelte kategorier, bør derfor neppe komme på tale. En annen form for differensiering bør dog vurderes, — spørsmålet om ikke enkelte av de mest teknisk betonte kategorier i Hæren bør gis en noe lengre tjenestetid på linje med den som gis personell i øvrige forsvarsgrener.

Jeg har utelukkende berørt førstegangstjenesten. Det kan hevdes at utdannelsen jo skal fortsette under repetisjonsøvelsene. Hertil er jo å bemerke at repetisjonsøvelsene først og fremst gjennomføres for å repetere, oppfriske og holde vedlike lærdom og ferdigheter, og for i nødvendig grad omskolere soldater for bruk av nye våpen og materiellslag. I tillegg er det under repetisjonsøvelsene den enkelte enhet som i tilfelle skal settes opp ved mobilisering kan sammensveises og samtrènes. De fleste enheter består jo ikke bare av folk som hadde førstegangstjeneste sammen, men av en rekke årsklasser, og hvor en viss avgang og tilgang må påregnes hvert år.

Av denne redegjørelse skulle det klart fremgå at vi i Hæren etter min mening har begrensede muligheter for og ikke tid nok til å utdanne soldater som teknisk, fysisk og psykisk kan anses jevnbyrdige med den potensielle motstander.

Tatt i betraktning at det er «morgendagens krav» en må ha for øye er det berettiget å reise spørsmål om vi i dag ikke allerede hva tjenestetidens lengde angår er kommet under det lavmål som kan aksepteres.

* * *

I mine avsluttende kommentarer etter diskusjonen fremholdt oberst Solum at de fleste svakheter i utdannelsesresultatene henger sammen med tjenestetidens lengde,

men at enkelte svakheter også ganske innlysende må henføres til såvel det beredskapssystem vi har i dag som til økonomiske forhold. Effektiviteten og resultatene er selvsagt avhengig av mulighetene for å gi en realistisk og effektiv opplæring.

For mange disipliner, emner og øvelser vil mer kunne oppnås ved bedre utdanningsmuligheter i form av bedre og mer teknisk utbyggede skytebaner og skytefelt, slik at tiden kan nyttes mer effektivt, — under forberedelsene i marken, under selve gjennomføringen av øvelsen og under kontrollen av de målbare resultatene.

De radiokontrollerte målarrangementer med telleverk m m som en i dag nytter for feltmessige skarpskytinger ved Skyte- og vinterskolen for Infanteriet, er jo ganske innlysende noe av nøkkelen til å oppnå større effektivitet og bedre utnyttelse av tjenestetiden for visse disipliner. Men slikt materi-

ell er meget kostbart og kan ikke ventes anskaffet for å dekke alle behov.

Av økonomiske grunner har vi i dag også en begrenset adgang til skarp ammunisjon, spesielt for våre støtrevåpen. Noe større forbruk av skarp ammunisjon vil ganske innlysende kunne gi mer effektiv utdannelse og bedre kvalitet for en rekke av våre støtteenheter.

I hvilken grad de forskjellige avdelinger når målsettingen, den som er formulert i programverket eller slik den bør formuleres med morgendagens krav for øye, kan selvsagt diskuteres, og det kan hevdes at den skjønsmessige vurdering spiller inn i denne forbindelse. Det jeg som generalinspektør i denne forbindelse må legge til grunn for min bedømmelse, er dels egne iakttagelser, men først og fremst resultatene av standpunktprøver og avdelingsprøver slik lagt opp at målbare verdier er med i bedømmelsen.

STØTT FORSVARSSAKEN

Skumrensing av TEPPER og MØBLER

Vi utfører tørrens i Deres hjem - kontorer - hoteller - restauranter - skip - fly - biler m. m.
Arbeidet blir utført på en ny og revolusjonerende tørrrens metode, med de mest anbefalte amerikanske maskiner.
Tørketid ca. 1/2 time.
Vi gir full garanti mot krymping, skjolder eller missfarging.. Rensevæsken inneholder dessuten desinfiserende middel samt impregneringsstoff. Ta kontakt i dag. Be om gratis brosjyre.

Vestlandske Møbel- og Tepperens

Inneh. JAN RØTTINGEN — Haugsneset - Os. Tlf. 77 636

Vidkun Quisling som norsk forsvarsminister

Av magister Bjørn Vidar Gabrielsen

Det var i Sovjet Quisling stort sett hadde oppholdt seg inntil han vendte tilbake til Norge høsten 1929. I 1930 vakte han en viss oppmerksomhet som publisist i «Tidens Tegn». Introduksjonsartikkelen 24. mai om «Politiske tanker ved Fridtjof Nansens død» lanserte forslag om en nasjonal samling for å komme den ørkesløse partikrangel til livs, og den store foljetong «Russland og vi» gav en nokså omfattende analyse av bolsjevismens vesen og hensikter slik forfatteren så den.

Men militære ting var det lite å finne om i disse artiklene. I «Politiske tanker —» står riktig nok noen ord der han fremhever forsvarrets betydning «for folkets oppdragelse og som uttrykk for folkets fysiske og moralske kraft». Samtidig gikk han inn for å bevare verneplikten samt å nyttiggjøre militærvesenet til best mulig arbeide også i fredstid. Var det noe bemerkelsesverdig ved dette punkt, må det være at Quislings forslag syntes langt mindre ytterliggående enn de andre punkter der han taler om nødvendigheten av et rasebiologisk fundament for innen- og utenrikspolitikken og etablering av et Riksting ved siden av Stortinget. Slikt var langt fra vanlige toner i norsk politikk; forsvarsposten in-

neholdt på sin side ingenting som ikke et hvilket som helst borgerlig parti kunne akseptere.

Som kjenner av russiske forhold synes det naturlig at han i serien «Russland og vi» — den forelå som bok høsten 1930 — ønsket å diskutere militære aspekter som dukket opp etter bolsjevikenes maktovertagelse i landet. Men det gjør han ikke. Den militære problematikk må vike til fordel for den politiske. Benjamin Vogts ord om at enhver sak for Quisling blir kilden for spekulasjon om lenger borteliggende problemer slår helt til i dette tilfelle.¹⁾

Den tilkommende forsvarsminister fikk nok en anledning til å legge fram sitt livssyn i 1930. Han feirer sitt 25. årsjubileum som student den høsten — tilhørte altså russekuller fra den dramatiske våren 1905 — og fortalte om seg selv i studentjubileumboken. Her heter det at han valgte den militære løpebane «under innflytelse av ivrig lesning av verdenshistorie og Norgeshistorie, og kanskje også påvirket av tidens patriotiske stemning». I motsetning til så mange andre offiserer som i mellomkrigsårene skriver sine biografier til denne årvisse bok, gir han ingen vurdering av landets miserable status rent militært. Det

102597

som mer og mer er blitt hans «opplukende interesse», er spørsmålet om en enhetsvurdering av tilværelsen som bygger både på vitenskap og erfaring. Jubilantens interesse for politikk og vitenskap er i det hele tatt sterk — «kanskje universell» — og han håper tydelig nok å få utfolde den litterære virksomhet hans «urolige livsforhold» hitil har hindret ham i.

Det Vidkun Quisling skriver året før han tar sete i regjeringen, ryder ikke på at landets militære forsvar stod i fokus for hans oppmerksomhet. Dette til tross for at det er våren 1930 — nærmere bestemt 23. mai — at regjeringen Mowinckel legger fram sin Stortingsmelding nr. 23 der en innskrenkning av forsvarsutgiftene blir innvarslet. Fra sommeren samme år tar motinnlegg fra militært og annet forsvarsvennlig hold til å dukke opp i pressen.

Selvsagt har Quislings mangeårige tilværelse i Sovjet gitt liten til til nærmere studium av Norges sikkerhetsmessige problemer, samtidig som oppholder der i mangt og meget har gjort hjemlige forhold fjerne for ham. Det som til syvende og sist står fast, er at den mann som overtar ledelsen av Forsvarsdepartementet våren 1931 på det tidspunkt ikke har gitt sin mening til kjenne om landets forsvarspolitik.

* * *

Quislings manglende engasjement i forsvarsspørsmål ser ikke ut til å ha vært nyttret mot ham og hans inntreden i regjeringen. Snarere ser det ut til å ha vært til hans fordel at han i 1930—1931 unnlot å rykke ut med vidtgående forslag som løp ut over den ramme politikerne fant tilstrekkelig. En «forsvarsaktivist» var i hvert fall ikke kandidat til å bestyre de militære saker i noen borgerlig regjering. Statsminister Peder Kolstads ministerium sprang ut av Bondepartiet. Skjønt partiet var

forsvarsvennlig nok og mange ofiserer søknet til det, var det langt fra innstilt på å føre en ytterliggående kurs i så måte. Knappt noe parti ivret mer for sparing og nedskjæring av de offentlige budsjetter enn det nye regjeringsparti. Som formann i Stortingets budsjettkomité var Peder Kolstad Bondepartiets mest representative talsmann i denslags spørsmål, om enn hans argumentasjonsmåte forekom langt mer avdempet og moderat enn den partiets særdeles temperamentsfulle formann og parlamentariske fører Jens Hundseid benyttet seg av. Kolstad overtok personlig stillingen som finansminister i sin regjering og sendte ut nesten ordrelignende beskjeder om at departementene måtte spare så mye som overhodet mulig.

At han valgte denne linje, forekommer så naturlig som vel mulig ut fra den filosofi Kolstad selv, hans parti og Stortingets flertall hadde. Rett nok skal Kolstad i en samtale med sin venn Arnold Ræstad like før regjeringdannelsen ha hevdet at avrustningspolitikken var en fare som han ønsket å bekjempe. I Quisling så han en ny Georg Stang med evne til å appellere til opinionen, bryte ned partigjerdene i forsvarssaken og drive igjennom økte rustninger.²⁾

Men det han der sier, kan knapt reflektere mer enn et personlig håp i en optimistisk stund. Ved nærmere ettertanke kan Kolstad neppe ha trodd at året 1931 var det rette for en ny giv i forsvarspolitisk henseende. Det vi må ha grunn til å tro, er at valget av Quisling kom brått og overraskende fra hans side. På den første liste over den hypotetiske bonderegjering stod major Otto Ruge oppført som forsvarsminister.³⁾ Ellers eksisterte det temmelig mange kandidater til nettopp denne posten, men som majorene Carl Mørk og C. A. Fleischer, skogeier Asmund Enger og generalsekretær Wilhelm Dietrichson var alle i rampelyset.

Men major Ruge — meget kjent militær og med gode kontakter til Bondepartiet — var den som trakk det lengste strå. I tolvte time — dagen før regjeringen høytidelig trådte sammen — møtte noen av Bondepartiets ledende menn i Eidsvollsgalleriet for å sette formell sluttstrek for innsamling av statsråder. Listen lå klar og ingen flere endringer ventet. Nokså stor ble overraskelsen da Kolstad fortalte de fremmøtte at de like godt kunne stryke Ruge fra listen. Major Vidkun Quisling overtok stillingen. Det man først og fremst undret seg over, var valget av en i partiet helt ukjent person. Kolstad svarte på spørsmål at han ikke kjente Quisling personlig, «men han har skrevet en slik god bok om Russland», skal han ha svart.⁴⁾ Noen annen begrunnelse for valget av Quisling har vi, så vidt jeg vet, ikke fra statsministerens munn.

* * *

I mars 1931 brøt det ut streik med lockout, en sak som krevde meget av den nye regjeringens oppmerksomhet. Langt mindre viktig forekom proposisjonen om ny forsvarsordning å være, den ble i følge justisminister Lindboe «hurtig og likegyldig» behandlet og slett ikke underkastet drøftelse «ut fra forsvarsmessige synspunkter». Proposisjonen fikk Kongens underskrift i statsråd 12. juni. Regjeringen drøftet den i konferanse et par dager i forveien. Lindboe — selv vernepliktig offiser — forteller at Quisling gikk i et «for ham å være, langt og varmt foredrag uten forbehold inn for Mowinckels nye forsvarsordning». Statsminister Kolstad antydte heller ikke noen mulighet om bedre forslag og leverte sterk støtte til forsvarsministerens innlegg.⁵⁾

Denne regjeringkonferanse ser ut til å ha vært det forum der Quisling for første gang gav en redegjørelse om aktuell norsk for-

svarspolitik. Og foredraget var en tilslutning til den av venstreministeriet Mowinckel på fallrepet utarbeidede proposisjon, som nærsagt alle hans offiserskolleger — med de kommanderende generaler Holtdot og Bauch i spissen — liten eller ingen forsvarsmessig betydning tillå.

Hvordan skal dette forklares? Er mannen med landets beste offisersksamener personlig fornøyd med det som general Bauch mange måneder i forveien kaller «et folkebedrag som kan bli en fare for landet»? Eller er forholdet det at han er like stor optimist i bedømmelsen av den internasjonale situasjon som Mowinckels regjering er det i sin kjente proposisjon nr. 57?

Ingen av delene er riktig. Quislings proposisjon (nr. 66-1931) er dysrere i sine såkalte militærpolitiske betraktninger enn forgjengeren.

Quisling peker på «de veldige krigsrustninger» som de fleste makter opprettholder, på Sovjets stadig stigende forsvarsbudsjett og den internasjonale, revolusjonære bevegelse. «Det råder overalt den største utrygghet for hva fremtiden kan bringe».

Militært er forslaget lite godt: «Den foreslåtte ordning er forsvarlig — selv om den er på grensen av det forsvarlige. Den er en miniumsorganisasjon», sier han i Stortinget. Og den er «dårligere, langt dårligere enn ordningen av 1927 fullt gjennomført».⁶⁾

Quisling gjør med andre ord ikke forsøk på å skjønne sitt eget forslag. Han sier rett ut i nasjonalforsamlingen at det er mindre tilfredsstillende. Riktignok prøver han i mai 1932 å male et lysere bilde av Norges sikkerhetspolitiske stilling enn han gjorde i proposisjonen. Dersom vi stiller oss fornuftig rent politisk sett, «finnes det ikke den makt — som vil kunne tvinge oss til å oppgi vår selvstendighet». Men en måned senere maler han med svart igjen:

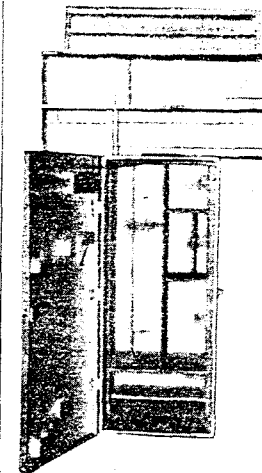
ENERGETIKUM

«ACCU-CRAFT»

Antikorrosjonsmiddel For alle blyakkumulatorer

«accu-craft» — er prøvet under høye temperaturer + 75° C der batteriet viser maks. effekt og redusert evakuering av destilata. «accu-craft» — er langtidspøvet for kontroll av selvnildning, 200 dager uten målbart energitap (Bremerhaven februar 1968). «accu-craft» — har ved 100-talls forskjellige prøver vist overlegent resultat. Virkningsgraden på gamle batterier har øket med 40%. «accu-craft» — øker nye batteriers levetid med min. 100% og gamle batterier med ca. 50—75%. «accu-craft» tilsettes kun en gang i samme batteri, og De bør tilsette allerede i dag. Det lønner seg IKKE å vente. De blir overbevist. Sendes mot oppkrav kr. 59,25 pr. stk. Garanti for alle mekaniske hele batterier.

INGENIØR T. SNILSTVEIT - Fyllingsvei 23 - Bergen
Telefon 62 366

Leverandører til Forsvaret av spesialkasser for våpen, verktøy, utstyr og effekter, proviant etc. Isolerte containere for frosne matvarer. Forarbeidet av «water boil proof plywood» i materialtykkelser fra 4 til 12 mm.

LETTE OG MEGET STERKE

Be om opplysninger:

**HOLEN
TRELAST A.S.**

6030 Langevåg - Telf. Ålesund
38 415 - 38 414

«Den militærpolitiske situasjon i våre dager vet man ikke er bra.» Som et konkret eksempel fra vårt hjørne av verden — «en ting som kanskje kan bringe oss til å reflektere litt nærmere» — nevner han at garnisonen i Leningrad er dobbelt så stor som Finlands samlede hær. Quisling trekker samtidig fram skrekkeeksemplet om det militære tomrom som skapes ved et utilstrekkelig forsvar: «Det er en stor fristelse for andre makter å ha et svakt land mellom seg, og det er en stor fare for freden». ⁷⁾

Ettersom statsråden er så negativ både i sin analyse av forholdene ute i verden og i sin og regjeringens plan om ny forsvarsordning, ligger det nær å spørre om hvorfor han går god for denne planen. Quisling gir noe av svaret da han forklarer stortingsmennene at en forsvarsordning er et kompromiss «mellom de militærpolitiske og de finansielle muligheter». ⁸⁾ Få kan nekte for at disse ord innebar en realitet.

Politikere må prioritere og bare sjelden kan de yte beløp til samfunnssektorene som i og for seg er ønskelig ut fra en «faglig» synsvinkel. Og Mowinckels proposisjon stod meget sterkt fordi Arbeiderpartiet — som gikk inn for nedlegging av alt militært forsvar — subsidiært ville stemme for den sammen med Venstre, dersom Kolstad valgte å gi Stortinget et helt nytt forslag som krevde et ganske annet finansielt underlag.

Skal vi tro Quisling, kom han i et dilemma da han måtte ta standpunkt til proposisjon nr. 57. «Selvfølgelig var det et vanskelig forslag for meg». ⁹⁾

Hva Quisling personlig mente, kan vi ikke vite noe sikkert om. Sant nok var Kolstad en regjeringssjef som unnlot å blande seg inn i statsrådenes disposisjoner hvis det kunne unngås, men det må bevies at han overlot til Quisling å bestemme hva som skulle gjøres med det mowinckelske forslag som

lå på forsvarsministerens bord da bonderegjeringen tiltrådte. Spørsmålet var altfor viktig politisk til at en enkelt statsråd fikk avgjøre det. Da Quisling memorerte situasjonen en del år senere, var det sin egen person han så som den bestemmende: «Skulle jeg tilbakeløse proposisjonen, eller skulle jeg søke å bøte på den?» ¹⁰⁾ Asbjørn Lindboes referat fra den definitive regjeringskonferanse gir det innrykk at Kolstad og forsvarsministeren var fullkommen enige, motsigelser kom visstnok heller ikke fra de øvrige statsråder — og ingen dissenterterte.

Bonderegjeringens sammensetning var på ingen måte ugunstig for det militære forsvar — både Quisling og utenriksminister Birger Braadland var offiserer med majors grad, justisminister Lindboe var som nevnt vernepliktig offiser; flere av de «sivile» medlemmer hadde navn som forsvarsvenner. Politisk sett var det tilsynelatende umulig å få gjort stort mer enn å bygge på proposisjon nr. 57. Siden Vidkun Quisling ikke fikk seg til å gi overbevisende militære begrunnelser, grep han til et annet argument for å forsvare sin linje. Når han og regjeringen godtok Venstres forslag i hovedtrekkene, var det «for å få ro om forsvarsordningen og komme frem til en ordning som flertallet av vårt folk — kunne godta». ¹¹⁾

Dette resignerte standpunkt ble flittig brukt av alle borgerlige politikere i debatten om forsvarsordningen av 1933. Rent psykologisk er det forklarlig at man hevder at en minimumsorganisasjon er det som vil tilfredsstille de fleste.

Det statsråd Quisling sier er den ting at «flertallet» får det militærstall der helst vil ha. I realiteten toer han sine hender; han og regjeringen har søkt «å gjøre det best mulige ut av situasjonen slik som vi fant den». ¹²⁾

Siden taler han minst mulig om de militære forberedelser som ble

truffet i hans statsrådstitid 1931—1933. Det magiske år i norsk militærhistorie blir for ham 1934! Det var fra det året norsk opprustning burde tatt til! ¹³⁾

Quisling og Nordisk Folke-reisning.

Vidkun Quislings skribentvirksomhet våren og høsten 1930 får enkelte grupper i hovedstaden til å rette søkelyset mot ham. Han føres inn i en krets der man til dels har meget høye tanker om den nye mann med de mange år i Sovjetsamveldet bak seg. I gruppen finner vi menn som Norges Industriforbunds president Johan Thronne-Holst, dr. Herman Harris Aall, den unge høyesterettsadvokat J. B. Hjort, Samfundsvernets leder major Ragnvald Hvosløf. Offiseren og forretningsmannen Frederik Prytz — Quislings venn fra Sovjet — er litt av en nøkkelfigur i spillet. Behendig og verdensvant som han er, ordner han opp i spørsmål som den livstjerne Quisling ikke forstår seg på.

Hva samler herrerne? De er ytterst fiendtlig stemt mot det i deres øyne revolusjonære Arbeiderparti, det er en ting. Samtidig er de trette av stortingspolitikk, av de gamle borgerlige partier som ikke makter stort mer og som ikke våger å gripe til skarpere lut for å komme de samfunnsomstyrtende til livs. I Stortinget nevner statsminister Mowinckel med sarkasme «den snevre, selskapelige bestemannskrets her i Oslo» som stadig snakker om «hvor feig og elendig» regjeringen er i kampen mot de revolusjonære. ¹⁴⁾

Hvordan demme opp for utglidningen og få landet på rett kjølig igjen? Foreningen «Nordisk Folke-reisning» som dannes i mars 1931, er et forsøk i så måte. Folkereisningens retningslinjer og program sier fra om at samfunnets indre sikkerhet er alvorlig truet av den revolusjonære arbeiderbevegelse i Norge.

Ric. Bjørn

TROMSØ - Sentralbord 81 030

ALT I TRELAST OG BYGGEARTIKLER
FRA ETT STED!

Byggematerialer

aksjeselskap

FINNSNES

Snekkeri- & bygningsforretning
Aut. entreprenør

LYSKOPIANSTALT — FOTOSTATKOPIER
Tlf. 81 208 — LEVANGER

BLINKSKUDD . . .

EN SKATTEFRI BANKSPAREKONTO gir Dem:

- * en solid fradragspost i selvangivelsen
- * et solid rentebærende beløp i banken

Start Deres finansielle OFFENSIV i dag!

MÅSELV FORRETNINGSBANK, Andselv
FINNSNE FORRETNINGSBANK, Finnsnes
TROMSØ FORRETNINGSBANK A/S, Tromsø

A.S Trondhjems Papir- & Papfabrik

leverer: **MONOLYS** overlyskupler
MONOVENT luftelyrer
MONOFIL profilsinner

Taktekking med **MONOLIT** takpapp
utføres av våre fagfolk.

Tjersland & Co

TROMSØ

Allt i Rør og Sanitær

Sentralbord 84 580

BILREPARASJONER

Hel motoroverhaling - Karosseriarbeider
Alle bilreparasjoner for øvrig.
Arbeide utføres fagmessig.

Brødr. JOHANSEN'S

Bilverksted

Telef. 23 060 — BODØ

TROMSØ — Tlf. *85 500 — Telex 4204

A.S NORDBETONG

Tromsø

ENTREPRENØRFORRETNING

Stakkevollvegen — Tlf. 99 266

Transformatorer og apparater for militære formål

NORATEL

3300 Hokksund

Telefon 85 19 88

OSLO OPTISKE FORRETNING

OPTIKER EIVIND LIND

Storgt. 14, vis a vis
Folketeaterpassasjen

Skal De ha noe ekstra godt, ring

AXEL JENSEN

20 66 83
kontor

Fredensborgv. 24—26
OSLO 1

20 73 83
lager

Thorvald Klaveness

SKIPSREDERI

FILIPSTAD - OSLO

Te egr.adr.: «ALMARINE»

Telefon: 42 38 20

HOPLAND STÅL & RØRINDUSTRI

Sedalsv. 82 - Fana pr. Bergen

Stålkonstruksjoner
Platearbeid
Bygningsarbeid
Stålinventar
Gass og Elektrisk
Sveisning

Reparasjoner til faget utføres.

J. STØLDAL FISKEMAT A/S

LØNBORG - BERGEN

Telefoner: 58 333 - 56 881
Produksjon og kontor.

Filialer:

Mannsverk 4 - Telefon 80 833
Natlandsveien - Telefon 81 672
Nygårdsgt. 80 A - Telf. 12 941
Markens Tverrgr. 9 - Telf. 19 128
Ekrengt. 13 - Telefon 56 655

Fiskemat - Delikatesser.

Bileiere

- ♦ Beskytt Deres bil med understellshandling.
- ♦ Oppretting - rustskader - lakkering samt
- ♦ tectylbehandling utføres.

Vennligst avtal tid.

- ♦ **DALEN KAROSSERI OG LAKKERING**
Telefon 72 137
Skjølbred - Sandnes.

Quisling fungerer som N.F.'s formelle leder, men hans etterlatte papirer lar oss ikke i tvil om at Prytz er kraften bak og sjelen i tiltaket. Flere andre offiserer slutter seg til. De trykte retningslinjer bærer intet preg av militære opphavsmenn, og man kan med god grunn spørre om årsaken til at svaret neglisjeres så fullstendig i en trykksak som ellers priser de nasjonale dyder så iherdig. N.F.'s arkiver viser oss at interessen nok var til stede, men at man ikke fant det opportunt å legge den fram for offentligheten. Stort mer enn en papirorganisasjon ble N.F. aldri, det forhindret ikke at dokumentene gir et ganske levende bilde av de planer som stifterne hadde med den. Meningen var å få i stand en egen forsvarskomite i bevegelsen, med det formål å ta seg av «indre og ytre fiender». Celledannelse ser videre ut til å ha utgjort et sentralt element i Quislings og Prytz's planer for Folkereisningen. I hele statsadministrasjonen skal det dannes celler med intim kontakt til N.F.'s fylkesorganisasjoner. Et unntak gjøres for cellene i hær og flåte, disse skal danne «en særskilt organisasjon i direkte tilknytning til Sentralkomiteen».

Siden sentralkomiteen er Nordisk Folkereisnings formeste utvalg, må vi ha lov til å tro at cellene i forsvaret tillegges den største betydning. Kladdarkene gir grei beskjed: Overalt i militærvesenet skal det legges en eller flere celler; i hvert regiment og i hver divisjon, på hver ekserserplass og ombord på fartøyene såvel som i hærens og marinens flyvåpen.

Militærprogrammet inneholder et annet, interessant punkt: «Alminnelig verneplikt opprettholdes, men frivillige organisasjoner utnyttes i øket utstrekning.» Noe mer sier punktet ikke, men et annet initiativ som tas fra de samme kretser omkring årsskiftet 1930/31, kaster mer lys over problemet. Et opprop om stiftelse av en

Problemer med Deres elektriske anlegg?

Vi kan tilby Dem assistanse av en stor og kvalifisert teknisk stab som har til disposisjon:

1. Dyktige MONTØRER
2. Moderne VERKSTED
3. Førsteklasses MÅLE- og PRØVEUTSTYR
4. Velassortert LAGER

EGA

Vi er autorisert i Bergen og nabokommuner.

Elektro - Generator Aksjeselskap

Telefon 98 100
Torvalmenning 8 og Fjøsangervei 122
BERGEN

Vi leverer elektroniske komponenter og systemer for alle militære formål fra

RAYTHEON COMPANY

og datterselskaper

SELENIA og COSSOR

A.s Norske Telekom

DRAMMENSVEIEN 126 — OSLO — TELEFON 55 46 95
Telegr.adr.: TELEKAS - Telex 6274

«Økonomisk Verneplikt» sendes ut. For å være finansielt forberedt til de ødeleggelser som sosialistene kan få i stand, foreslås her en storstilet pengeinnsamling. Men er et slikt økonomisk arsenal tilstrekkelig for å møte den indre fiende? Det spør stifterne seg selv om. «Om vi — for å sikre oss mot overgrep fra de revolusjonære — også skal ta sikte på opprettelse av en frivillig folkevæpning — i likhet med de finske skyddskåren — til støtte for landets lovlig valgte regjering, det må vi overlate til avgjørelse av vår organisasjons ledelse, når denne blir valgt. — En frivillig folkevæpning er også den billigste måte å gjøre vår armé effektiv som vern mot ytre fiender — når finansene nå skal saneres videre nedover.»

Prytz sa seg svært glad over tiltaket og ba alle medlemmer av Folkereisningen om å hjelpe Økonomisk Verneplikt, da «Nordisk Folkereisning vil kunne påregne stor økonomisk støtte fra denne vernepliktsbevegelse». Quisling var enig.¹⁵⁾

At Ø.V. ble en dundrende fiasko er en sak for seg. Men det vi noterer oss i oppropet, er den forsikringsform som tas i bruk om folkevæpningen. I pressen kom et par innlegg som drøftet saken langt mer åpenhertig.

* * *

En sentral skikkelse i mellomkrigstidens samfunnsdebatt er den radikale og uavhengige høyesterettsdommer Th. Bonnevie. Som en varm tilhenger av politisk demokrati huet Arbeiderpartiets svingning til venstre på landsmøtet i mars 1930 ham lite. Bonnevie øynet en fare og lanserte motforholdsregler i «Tidens Tegn» 20. mai samme år: «Stillingen er blitt slik, at det er god grunn til å overveie, om ikke hele vårt militærvesen bør støpes om således at det først og fremst er skikket til å verne folket mot de fiender, som det har nærhet ved sin egen barm».

Bonnevie foreslo å ta frivilligheten i bruk på en mer åpen og konsekvent måte enn det som var fremgangsmåten i «halvhjemmelige og halvprivate» innretninger som Samfundsvernet. Ved å basere utlikking på kommandering av tropper mot den indre fiende på full frivillighet kunne man sikre seg mot forræderi innen egne rekker — og det på et mer effektivt vis enn ved bruk av vernepliktig personell.

Major Hvoslef leser artikkelen samme dag. Straks griper han pennen og forfatter sitt tilsvar. Han er uenig med Bonnevie i at hele forsvarret skal få indrepolitisk fason og foretrekker det finske system med frivillige skyddskårer i by og bygd som parallell til det alminnelige forsvar. «Disse (frivillige) kan da anvendes mot den indre fiende, og i krigstid — for deres vedkommende som står i de militære ruller — som landstorm eller vakthold m.v. — Gunnlaget har man allerede i Samfundsvernet. Utgiftene kunne, som i Finland, posteres på hærbudsjettet, og dels bestrides ved frivillige bidrag. Tiden er nå inne til å ta denne sak opp i sin fulle bredde, den bør i hvert fall behandles i forbindelse med den forestående revisjon av forsvarsordningen».

21. mai bringer Tidens Tegn Hvoslefs plan.

Et år etterpå skriver Hvoslef til en finsk venn og forteller at han internt annet vil enn å få Samfundsvernet lik den finske skyddskåren, «altså et militært og ikke et politisk korps. Vi arbeider energisk for den linje, som om den fører frem, sikkert vil kunne gi det indre forsvar stor styrke. Hemskeen er de mange borgere og myndigheter — som ikke ser eller vil se den revolusjonære fare.»

Hvoslef skriver brevet 30. april 1931. Quisling får en kopi.¹⁶⁾ En drøye uke senere sitter den siste som forsvarsminister i Norge.

* * *

I et P.M. som Nordisk Folke-reisning sender konfidensielt til medlemmene i september 1931, heter det optimistisk at bevegelsens leder i egenskap av regjeringsmedlem får god anledning til «i stillhet» å fremme organisasjonens krav.¹⁷⁾

Major Hvoslef og andre som ivret for et norsk skyddskår etter finsk modell må ha følt seg meget tilfreds over at deres mann rykket inn i Forsvarsdepartementet. Hva kunne Quisling gjøre for den militære sektor av «saken»?

Ettersom den nye forsvarsproposisjon var det første Quisling tok fatt på i departementet, ligger det i dagen at vennene fra N.F. tok sikte på å lansere en del av planene gjennom den. For Hvoslef må det ha stått som en enestående sjanse til å foreslå det han skrev om i Tidens Tegn bare et år i forveien.

Proposisjon nr. 66 forteller da også at frivillig opplæring må stå som et av de «militærpolitiske hovedkrav til en nyordning av forsvarret». Indrepolitiske motiveringer anføres selvsagt ikke, men jeg nærer liten tvil om at det er Folke-reisningens militære tankegods som på denne måte smugles inn i proposisjonen.

Bonderegjeringens proposisjon skiller seg ellers lite ut fra den avgitte Venstre-regjeringens. Det faller naturlig å spørre om statsminister Kolstads medvirkning til de nye prinsipp. Muntlige kilder kan berette om statsministerens bekymring over at distriktsbefalet måtte sløyfes i den kommende forsvarsordning. Det betydde en øket fare for bygdene i tilfelle av en voldelig, indre konflikt. Så labile som forholdene fremdeles var, regnet Kolstad ihvertfall med muligheten for et fysisk oppgjør, og han trodde at slikt ville finne sted i de større byene dersom det kom i stand. All den stund bygdene lå snauet for militære ledere, kunne den seirende part med relativt små

private maktmidler tvinge bygdefolket til å gå med på sine krav.

Statsministeren ønsket ikke dette trykk overfor landsbygda under en eventuell revolte, og mente at en frivillig militærutrustning kunne bli nyttig å ha i bakhånden. Derfor gikk han inn for det som senere ble kalt Leidangen i sin forsvarsproposisjon.

Med Quislings passive natur i mente ligger det nær å mene at et slikt grønt lys fra regjeringssjefen var helt nødvendig for å få leidangposten inn i proposisjon nr. 66. Men det som for Kolstad vel ikke var mer enn et forsiktig trekk for å skape en helgardering dersom det verste skulle skje, stod nok i forsvarsministerens filosofi som langt viktigere. Vi har allerede sett hvor utpreget forestillingen om et militært korps med indre oppgaver sysselsatte de menn som omgav ham før og under statsrådssteden. Slik Leidangen tok form i Quislings detaljforslag, er likhetene med Hvoslefs skisse fra 1930 altfor store til å være tilfeldige.

Sett i forhold til den lite aktive adferd fra hans side til forsvarret i sin alminnelighet er dette bemerkelsesverdig. Stikkordet «passivitet» melder seg snart hos den som undersøker hans statsrådstid på basis av kildematerialet. Asbjørn Lindboe beretter at budsjettkonferansene gikk for seg i stormfulle former den svarte høsten 1932 — da krisen herjet som verst og alle utgifter ble skåret ned til beinet. Alle departementssjefer prøvde å sikre seg det som var mulig å få. Bare forsvarsministeren satt taus som vanlig.¹⁸⁾

Visst er det at Quisling ikke formådde å holde det normalbudsjett han satte opp i proposisjon nr. 66. Den mowinckelske proposisjon forårsaket et forsvar til en sum av 32 millioner kroner årlig — bonderegjeringen forhøyet beløpet til 35 millioner. Resultatet av budsjettforhandlingene høsten 1932 ble imidlertid et forsvarsbudsjett

ANDVAKE

LIVS- OG PENSJONSTRYGDING GRUPPELIVSTRYGDING

MØLLERGT. 16 — OSLO
TELEFON 42 09 46

Eksport — Import Assurance

ANTH. B. NILSEN & Co.

LIMITED A/S

P.O.Box 776 — OSLO — TELEGR. «ABNILCO» — TLF. 41 01 10

for 1933 på 30,6 mill kroner, nær 4,5 mill mindre enn det Quisling fant tilrådelig da han tiltrådte.

Jeg kan ikke finne et eneste eksempel på at Quisling la seg i selen for å øke budsjettet, selv om han — naturlig nok — senere påstod at «jeg måtte føre en kamp selv i min egen regjering for å få igjen disse beløp.»¹⁹⁾

En hendelse fra 1932 tyder på at han snarere gikk den motsatte vei. Partilederne konkurrerte gjerne om å foreslå ekstrabesparelser — av en sparesum på 770 000 kroner kan Mowinckel opplyse at hele 500 000 kroner er hentet fra forsvarsbudsjettet. Og venstreføreren roser statsråd Quisling for hans «elskverdige og forståelsesfulle bistand.»²⁰⁾

Episoden viser oss at forsvarsministeren personlig var med på å skjære private remmer av forsvarrets nødtørftige skinn. At han stundom kom med varme ord om nødvendigheten av et effektivt militært vern, bidrar ikke til å forandre det bilde som etterhvert demrer for en. Vidkun Quisling var ikke interessert i det saksområde som falt inn under hans departement i de to år han satt som medlem av regjeringen. Midt i hans periode som norsk forsvarsminister skriver generalmajor C.B. Rud at for forsvarer var det ganske likegyldig hvilket politisk parti som satt ved makten, om forsvarsministeren «er sivil eller militær, kyndig eller ukyndig» gikk for ett og det samme. «Alt har hitinntil gått og går i den samme dur —.»²¹⁾

I Ruds vurdering betyr hans yrkeskollega med de sjeldne eksamenspapirer på militære kunnskaper ingen som helst forbedring. Quisling fortalte under straffesaken i 1945 at arbeidet i departementet passet dårlig for en mann som ham: «Det må jeg si at for meg, som kom fra russiske forhold fortonte det seg jo absolutt smått, det kunne ikke være annerledes.»²²⁾

Quislings favorisering av den frivillige forsvarsutdannelsen kan bare sees i sammenheng med den kamp han først og fremst mente det var hans plikt å kjempe som medlem av regjeringen. Foruten Grønlandssaken fantes det bare ett spørsmål som for alvor opptok ham, skriver Lindboe. Det var kampen mot det han kalte «de samfunnsoppløsende og revolusjonære krefter» i Norge. Quisling la heller ikke skjul på at det var ganske andre ting enn forsvarssaken som engasjerte ham i denne tid. For å bekjempe bolsjevismen trådte han inn i det politiske liv, slik orienterer han flere år senere. Og som «forsvarsminister i bonde-regjeringen — fortsatte jeg kampen mot marxismen for en nasjonal reising» heter det videre uten at forsvarspolitikken berøres med et ord i den biografiske skisse han risser opp for bruk i Berlin.²³⁾

De utfall Quisling retter mot Arbeiderpartiet i 1931—33 er så kraftige og nådeløse at de selv etter tidens målestokk vakte oppsikt. Her kan ingen beskyldte ham for taushet og likesælhet. Arbeiderpartiet la på sin side ikke fingrene i mellom for å komme den forhatte forsvarsministeren til livs. Menstradslaget, pepperoverfallet, Kullmannsaken, Quislingsaken; det er ingen tilfeldighet at de mest dramatiske hendelser i de to årene skriver seg fra de ganger han og landets største politiske parti tørner sammen på arenaen.

Hvordan akter han da å bekjempe det revolusjonære parti? Quisling understreker gang på gang at man må prøve med det gode så lenge som mulig, taler om åndelig nyreisning, opplysning til folket om de sanne forhold, en såkalt positiv nasjonal politikk og forsoning mellom arbeid og kapital. Siden samfunnet stod på avgrunnens rand som resultat av marxistenes undergravelsesvirksomhet — det er Quislings konstatering — kan en slik mild kurs ikke anbefales i

den foreliggende situasjon. I Quislings kjente P.M. av 20. november 1932 går kravet om en kraftig og konsekvent handlemåte på dette område som en rød tråd gjennom hele dokumentet: «Det er nødvendig nå å bryte brodden på revolusjonære foreteelser i vårt land —.»²⁴⁾

Forsvarsministeren presiserer ikke nærmere hvilke midler han tenker på. Men vi vet at han beskjeftiger seg meget med Arbeiderpartiets væpningsforsøk og tvilte på partiets påstand om at dets arbeiderværn stod ubevæpnet.

Arbeiderskytterlagene, agitasjonsgruppene i hær og flåte samt våpen blant medlemmene hørte til de dystre anklagepunkter han trakk fram under den dramatiske Quislingsaken sommeren 1932. Hvorvidt Quislings mistanke var vel begrunnet eller ikke, har i denne sammenheng mindre betydning. Det avgjørende er hva han trodde om sine motstandere i den sosialistiske leir. Og hele hans opptreden viser tydelig at han føler seg som den utvalgte leder til korrøget mot de vantro under det røde banner. Det er den kampen han først og fremst rustet seg til. Tydelig skinner Quislings oppfatning av sin misjon igjennom når han kommer inn på Venstrepressens — altså presumptivt sosialistfiendelige avisers — kritikk av hans linje: «Hvorledes kan det være at de angriper landets forsvarsminister alene av den grunn at han søker å verge mot den oppløsning som vårt samfunn er utsatt for?»²⁵⁾

Nett opp det bilde av ham er det den Quislingvennlige presse søker å bygge opp, det rent forsvarspolitiske blir en biting, mens statsråd-ens ord om «den politiske utrensning» er hovedsaken. De aviser som er pro-Quisling får seg derfor sjelden til å holde ham opp som mannen med talent til å gjenreise forsvarsviljen i landet.

Quisling — som forøvrig tumlet med planer om en sivil verneplikt for ungdom uten å komme nærme-

re inn på hvorvidt en slik burde knyttes sammen med militærutpølse — ble gjerne fortørnet når hans motstandere klandret ham for lyst til å nytte troppene i indre kamp. «Jeg er ikke noen kruttkorporal, jeg svermer ikke for å bruke militære i de indre forhold», sa han i Stortinget.²⁶⁾

Som type stod unektelig den norske forsvarsminister fjernt fra tyske S.A.-ledere, det må betviles om han eide noen som helst slags evner til å lede eller organisere gategamper dersom slike hadde vært den samme realitet her som i Tyskland.

Det er til syvende og sist ikke avgjørende for oss. Utkastene fra Nordisk Folkereising taler om i hvilken retning planene gikk, og Quislings egne erfaringer i regjeringen falt fra første stund sammen som hånd i hanske med de forsvarsideer han brakte med seg til ministeriet. Sjelden har vel en fersk statsråd fått sin overbevisning så hurtig styrket som Quisling fikk ved de indrepolitiske uroligheter sommeren 1931 og de erfaringer han trakk ut av disse. Han tolket opprøyene som forberedelse til revolusjon og ingenting annet. Lysten hos ham og hans krets til å skape om forsvarer til et vektøy for seg og sine ideer var sterk nok på forhånd, den ble ikke svekket etter at lederen ble sjef for Forsvarsdepartementet. Militærstellet kunne brukes i den indre kamp, det måtte fungere som «et helt pålitelig og veltrent militærpolitisk.»²⁷⁾

Særlig langt kom ikke Quisling og hans menn med sine planer. Men forsøkene var en helt naturlig konsekvens av det forsvarssyn som hersket innenfor Nordisk Folke-

STØTT FORSVARSSAKEN

NOTER:

- 1) Benjamin Vogts artikkel om Quisling i Norsk Biografisk Leksikon.
- 2) Røstads manuskript «The Case Quisling», referert i Sverre Hartmann: «Fører uten folk» s. 125. (Heretter sitert som Hartmann).
- 3) Asbjørn Lindboe: «Fra de urolige tredveårene», s. 10. (Heretter sitert som Lindboe).
- 4) Muntlig opplyst av Jens Hunds-eid.
- 5) Lindboe s. 59—60.
- 6) Stortingsforhandlinger (heretter St. forh.) 3. februar 1933.
- 7) St. forh. 4. mai og 15. juni 1932. 1932.
- 8) St. forh. 2. februar 1933.
- 9) St. forh. 15. juni 1932.
- 10) Straffesak mot Quisling (utgitt av Eidsivating lagstoll) s. 199.
- 11) St. forh. 2. februar 1933.
- 12) Ibid.
- 13) Jfr. f.eks. hans tale i NRK 24. juni 1940: «Norge hadde fem år til å ordne sitt forsvar på, etterat det fra 1934 burde være klart for alle, hvor den almindelige utvikling i Europa bar hen». (Sitert fra Vidkun Quisling: «For Norges frihet og selvstendighet» s. 15.)
- 14) St. forh. 29. mars 1930.
- 15) Stoff om Nordisk Folkereising etc. hentet fra brev og dokumenter i Quislings og Nasjonal Samlings arkiver.
- 16) Hvoslefs brev bærer en påtegning om dette.
- 17) P.M. i Quislings arkiv.
- 18) Lindboe s. 191.
- 19) Straffesak mot Quisling s. 201.
- 20) St. forh. 5. april 1932.
- 21) «Tidsskrift for Sjøvesen» 1932 s. 78.
- 22) Straffesak mot Quisling, s. 334.
- 23) Quislings brev til Hagein 19/4. 1939, trykt i Hartmann s. 20—23.
- 24) P.M. et trykt som bilag i Hartmann.
- 25) St. forh. 31. januar 1933.
- 26) St. forh. 4. mai 1932.
- 27) Brev til major Hvoslef i Quislings arkiv.

Abonner på

NORSK MILITÆRT TIDSSKRIFT

Ny adresse:

Ø. Slottsgt. 5
Oslo 1
Tlf. 42 45 15

